

січень 1 січень

1830 р. Січень. Тарас почувався погано. Боліла спина, ребра. Сидіти можна було тільки на розі табурета краєчком, вибираючи шматочок непосіченого тіла. Три тижні тому, 6 грудня 1829 господар-поміщик Енгельгардт, якому належав 15-тирічний кріпак Тарас на правах власності, з панею увечері поїхали на бал до дворянських зборів. Тарас захопився змальовуванням історичної постаті козака Платова. Час пролетів швидко. Тарас не вчувся як пан з панею повернулися додому. «Раптово відчиняються двері й в них з'являється поміщик, який скаженно кидається на Тараса, рве його вуха, кілька разів б'є в обличчя. Горланить: «А якби спалив будинок – свічка горить, папір навколо! Міг й без свічки почекати нашого повернення. Он витрати які на освітлення будинку, десятки свічок горить без потреби, а світло для панів – не для челяді». Наступного дня пан наказав кучеру випороти кріпака Тараса, «Щоб знав своє місце! Та добре! Щоб запам'ятав надовго!». Кучер Сидорка, який возив пана, виконав наказ та відшмагав різками Тараса. Кучер своїм положенням задоволений, пан їздив рідко. У Сидорка був час ходити за кіньми й панові догоджати. Тож і Тарасові дісталось якнайкраще, щоб пан з панею бачили, як кривиться козачок від кожного кроку, від рухів, коли підносить панові люльку чи кімнатні сандалії. А причина панового наказу була відома всій обслузі. Козачок Тарас слабував на малювання. Ці ранні роботи Тараса Шевченка не збереглися. (Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у шести томах. Київ, Видавництво АН УРСР, 1963-1964, т. 5, сс. 250, 258. Далі: Т.Шевченко. ПЗТ. Т. 5 с. 250, 258; Біографія Т.Г.Шевченка за спогадами сучасників. Київ.1958, с. 21. Далі: Біографія Т. Шевченка... с. 21).

1839 р. 3 першого січня початкуючий художник-аматор Шевченко стає пансіонером Товариства заохочування художників у Петербурзі (засновано 1820 року з метою сприяння розвитку та пропагуванню образотворчого мистецтва та матеріальної підтримки художників. (Шевченківський словник. Том др., с.270. Далі: Ш. сл. Т. др., с. 270). Ще кріпаком Шевченко відвідував класи для малювання і мріяв стати офіційним учнем. Він йде до своєї мрії. Тепер він вчиться у кращих російських і українських художників, щоб стати професіоналом. 16 грудня 1838 року Комітет товариства розглянув малюнки учня Академії мистецтв Шевченка й призначив йому постійне грошове утримання, яке складало з 01.01 1839 до 05.05 1840 120 рублів, тобто на чотири місяці по 30 рублів на місяць. («Ш. сл.», Т. пер., с. 270; Петр Жур. Труды и дни Кобзаря. 1996. с.53. Далі: Петр Жур. Труды... с. 53). Мало це чи багато. Цілком достатньо для безбідного існування – зйому квартири та харчування у Петербурзі. Тарас Шевченко йде до своєї мети.

У цьому плані на початку розповіді про життя та творчість Т.Г.Шевченка, гадаю, необхідно показати читачеві у яких умовах, у якій країні ще недавній кріпак юнак Тарас починає боротьбу за своє право на нормальне існування. На це питання дасть вичерпну відповідь документ – лист Тараса Шевченка до Академії мистецтв:

«В правление императорской Академии художеств.

Из вольноотпущенных постороннего ученика императорской Академии художеств Тараса Шевченко

Покорнейшее прошение

Получив свободу от помещика своего, вот уже год посещаю рисовальные классы императорской Академии художеств. Не будучи приписан еще ни к какому званию, числясь только посторонним учеником Академии, прошу покорнейше правление Императорской Академии художеств в таковом качестве выдать мне на свободное жительство в С.-Петербурге билет, какой по положению выдается для вольноприходящих учеников Академии.

Іюня 3 дня 1839 года. К сему прошению руку приложил Тарас Шевченко». (Т.Шевченко, Т. 6., с. 282; М.М.Ткаченко. *Літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка*, Київ – 1961, с. 30, далі: М.М.Ткаченко. *Літопис...* с. 30; В.Анісов, Є.Середа. *Літопис життя і творчості Т.Г.Шевченка*, Київ-1976, сс. 25-26, далі: В.Анісов, Є.Середа. *Літопис...* с.; *Петр Жур. Труды...* с. 56).

Цей документ свідчить, що Росія того часу була поліційною кріпосною країною (Росія цього не приховувала). Згадаймо, що в ті часи в Росії був один день за цілий рік, коли кріпакам дозволялося змінити свого господаря або скористатися ще якимсь правом для зміни свого життя. Цей день мав назву – Юр'їв день. Офіційне скасування кріпосного права 1861 року впроваджувалось в життя багато десятиліть, оскільки кріпаки практично не мали можливості змінити своє життя, а сама норма, яка сьогодні зветься – Права людини – в Росії була відсутня. Маю можливість сказати, що після Жовтневого перевороту 1917 року, впроваджуючи колгоспи сільське населення України аж до післявоєнного часу, до 50-х років ХХ століття не мало права без довідки сільради – такої, яку просив в Академії Тарас Шевченко – залишати своє село й шукати щастя чи влаштуватися на роботу чи навчання в іншій місцевості. Тарас Шевченко виборює своє щастя – мовою літератури та мистецтва боротися за права свого народу.

Шевченкові мистецькі праці переживуть віки та епохи і є надбанням свого народу, своєї країни – України. Із мистецької спадщини Шевченка збереглося до нашого часу 835 творів живопису та графіки, виконані в різній техніці, а ще понад 270 робіт втрачено й досі не знайдено. (*Шевченківський словник.* Том пер., сс. 399-402, далі: «Ш.сл.», Т... с.)

1840 р. Новий, 1840-й, Тарас Шевченко зустрів хворобою на тиф. Хвороба починалася повільно. Був невеликий жар, який не вдавалося зняти ніякими травами. чи будь чим іншим. Тарас взагалі не хворів, почувався добре. Він не скаржився на здоров'я. Навіть соромився торкатися цієї теми. А тут раптом допікає жар, обличчя набрякло, червоне, їсти не хоче, навіть воду, але й ту шлунок не приймає, та він ходить на всі уроки до Академії.

Першим помітив й затурбувався хворобою Тараса Пономарьов (Федір Павлович (1822-1884) – товариш Шевченка по Академії художеств. У 1844 р. дістав звання класного художника за успіхи в медальєрному мистецтві. Після закінчення Академії постійно працював в Єкатеринбурзі на Горноштитському мармуровому заводі) («Біографія Т.Ш., с. 376»), співучень по Академії. Федір молодший за Тараса на вісім років. Він ставився до Шевченка з великою повагою. Помітивши нездужання Тараса, Пономарьов запросив його пожити в своїй майстерні поки одужає й дав Шевченкові місце на антресолях. Тарас Шевченко зліг. Хвороба тяглася довго, але по-різному: то кидала Шевченка в жар до втрати свідомості й Тарас міг померти не один раз від смертельного жару, коли немов пожежа палила усе в голові, у грудях, у роті й шлунку й цей вогонь не брала ні вода, ні квас, ні уксусні припарки на лоба чи на груди, він міг померти не тільки від тифу, але й від голоду, бо бували й дні, і більше, коли в роті не було й росинки, оскільки Тарас та його друзі були бідні й траплялася череда днів, коли не було на що купити й осьмушку хліба. Рятувалися від голоду чаєм. Без чаю не могли прожити й дня, а щоб зварити чай потрібні були дрова топити грубку. Січневі морози в Петербурзі суворі. Грубку топити дровами треба було двічі, а топили раз на день. Потім інколи підтримували тепло. Грубка давала не тільки тепло, без якого не можна було зігрітися навіть й під ковдрою ще й прикритою шинелю, але й гарячий чай, заварений травами. А ще Тарас щоденно змащував на своєму тілі висипи чистим аптечним дьогтем. Потім одягав білизну, яка вже була просякнута дьогтем, куплену й одягнуту через хворобу, бо до хвороби ніколи білизну не носив. Її й не було в Тараса ніколи.

«Я був Шевченкові найближчим другом, – згадував Федір Пономарьов. – В кінці 30-х та на початку 40-х років ми були нерозлучні майже щоденно. Він жив на Острові, (їдеться про Васильовський Острів Петербурга), а я в Академії мистецтв, де мав майстерню, яку мені дали за успіхи у малюванні та ліпленні. Ця майстерня (колишня